

EHDOTUS MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN ASETUKSEKSI ELINTARVIKETIETOJEN ANTAMISESTA KULUTTAJILLE

Taustaa

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1169/2011 elintarviketietojen antamisesta kuluttajille, jäljempänä *elintarviketietoasetus*, tuli voimaan joulukuussa 2011. Siirtymäaikaa pakollisia elintarviketietoja koskevien vaatimusten soveltamiselle on 13.12.2014 asti ja pakollista ravintoarvomerkinäköä koskeville vaatimuksille 13.12.2016 asti. EU-asetuksia sovelletaan sellaisenaan kaikissa jäsenvaltioissa ilman kansallisia täytäntöönpanosäädöksiä. Kun elintarviketietoasetusta aletaan soveltaa ja aiemmin voimassa olleet EU-säädökset kumotaan, myös vastaavat kansalliset säädökset (KTMa 1084/2004 elintarvikkeiden pakkausmerkinnöistä ja MMMa 588/2009 elintarvikkeiden ravintoarvomerkinnoistä) kumotaan.

Tietyistä asioista täytyy kuitenkin edelleen säätää kansallisesti. Kansalliset toimenpiteet koskevat muun muassa pakollisten elintarviketietojen kielivaatimuksia. Elintarvikkeen erätunnuksista säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2011/91/EU, joka on implementoitava kansalliseen lainsäädäntöön. Elintarviketietoasetuksen soveltamisalaan kuuluvat kaikki loppukuluttajalle ja suurtaloudelle tarkoitetut elintarvikkeet, myös pakkaamattomat ja ammattikeittiöiden kautta luovutettavat elintarvikkeet. Asetuksessa säädetään kuitenkin ainoastaan pakattujen elintarvikkeiden osalta, mitä tietoja niistä on annettava ja miten tiedot on annettava. Pakkaamattomien elintarvikkeiden osalta täytyy kansallisesti säätää, mitä tietoja on annettava ja miten tiedot on annettava.

Tietojen antamiseen pakkaamattomista elintarvikkeista liittyy monenlaisia haasteita. Elintarvikkeiden vähittäismyyntipaikkoja ja tarjoilupaiikkoja on erilaisia ja niissä on erilaisia toimintatapoja. Erityisesti pk-yritysten toimintatavat voivat olla hyvin erilaisia kuin suurilla toimijoilla tai ketjuilla. Asetettavien vaatimusten tulee olla käytännössä mahdollisia toteuttaa ja vaatimusten noudattamista täytyy olla mahdollista valvoa. On myös otettava huomioon vaatimuksista aiheutuva hallinnollinen taakka ja kustannukset. Samaan aikaan on varmistettava kuluttajansuojan korkea taso sekä kuluttajien riittävä tiedonsaanti. Kuluttajat ovat yhä kiinnostuneempia elintarvikkeiden koostumuksesta ja muista ominaisuuksista. Kuluttajat eivät kuitenkaan ole yhtenäinen ryhmä. Eri ihmisille erilaiset asiat ovat tärkeitä ja kiinnostus vaihtelee myös tuoteryhmittäin. Maa- ja metsätalousministeriö tilasi TNS Gallup Oy:ltä kuluttajakyselyn, jossa selvitettiin, mitä tietoja kuluttajat odottavat saavansa ja pitävät tärkeinä elintarvikkeista ja millä tavalla tietoa toivotaan annettavan erilaisissa tilanteissa. Lisäksi kysyttiin, ovatko kuluttajat valmiita maksamaan korkeampaa hintaa saadakseen tarpeellisenä pitämänsä tiedot. Tutkimusta varten tehtiin 1.050 haastattelua 30.5.-10.6.2013 välisenä aikana.

Elintarvikemyymälässä kuluttajat odottavat saavansa tietoja seuraavasti: elintarvikkeen ja/tai raaka-aineen alkuperämaa 67%, päiväysmerkinnät 67%, elintarvikkeen ainesosat 46%, ravintosisältötiedot yleensä 10% sekä rasvan määrä/laatu 16%, suola 15% ja energia 11%. Kun kysyttiin, miten tiedot tulisi antaa pakkaamattomista elintarvikkeista elintarvikemyymälässä, vastaajista 71% piti parhaana tapana, että tiedot ilmoitettaisiin myyntipaikan välittömässä läheisyydessä olevassa taulussa tai esitteessä. Huomattavasti pienempi joukko (18%) piti riittävänä, että myyntipaikan välittömässä läheisyydessä olevassa selkeässä taulussa tai esitteessä ilmoitettaisiin, että tiedot saa pyynnöstä. Vastaajista 49% oli sitä mieltä, että elintarvikkeiden myyntitavalla (kuluttaja itse pakkaa, myyjä pakkaa kuluttajan pyynnöstä, valmiiksi pakattu välitöntä myyntiä varten) ei ole vaikutusta siihen, miten tiedot tulisi antaa.

Tarjoilupaiikoissa (ravintolat, henkilöstöravintolat, pikaruokapaikat, kahvilat jne.) kuluttajan mielestä tarpeellisia tietoja ovat seuraavat: elintarvikkeen ainesosat 58%, elintarvikkeen ja/tai raaka-aineen alkuperämaa 49%, allergeenit 46%, ravintosisältötiedot yleensä 16% sekä rasvan määrä/laatu 14%, suola 13% ja energia 10%. Kun kysyttiin, miten tiedot tulisi antaa tarjoilupaiikoissa, vastaajista 65% piti parhaana tapana, että tiedot ilmoitetaan ruokalistassa. Huomattavasti pienempi joukko (16%) piti riittävänä, että ruokalistassa ilmoi-

tetaan selkeästi, että tiedot saa pyynnöstä. Vastaajista 62% oli sitä mieltä, että tarjoilupaikan luonteella ei ole vaikutusta siihen, miten tiedot tulisi antaa.

Kun kysyttiin, minkä verran korkeamman hinnan olisi valmis maksamaan saadakseen tarpeellisenä pitämänsä tiedot, vastaajista 67% ilmoitti, ettei ole valmis maksamaan korkeampaa hintaa. Vastaajista 18% olisi valmis maksamaan enintään 5% korkeamman hinnan. Haluttomuus maksaa korkeampaa hintaa oli vallitseva käsitys kaikissa väestöryhmissä.

Kuluttajakyselyn tulosten mukaan kuluttajia siis kiinnostaa pääsääntöisesti samat asiat riippumatta siitä, onko elintarvike pakattu vai pakkaamaton. Tulokset osoittivat myös, että vaikka kuluttajat haluavat tietoja pakkaamattomien elintarvikkeiden koostumuksesta ja muista ominaisuuksista, harva on valmis maksamaan siitä. Kuluttajakyselyn tuloksia on hyödynnetty kansallisen säädöksen valmistelussa.

Asetusehdotuksen sisältö

1 § Asetuksen tarkoitus

Asetusehdotuksessa säädetään valmiiksi pakatuista elintarvikkeista annettavista tiedoista siltä osin kuin niistä ei säädetä muussa lainsäädännössä. Säännökset pakollisten elintarviketietojen kielivaatimuksista (4 §) ja erätunnuksesta (5 §) koskevat valmiiksi pakattuja elintarvikkeita. Asetusehdotuksessa säädetään, mitä tietoja pakkaamattomista elintarvikkeista on annettava loppukuluttajalle ja miten nämä tiedot on annettava.

2 § Soveltamisala

Soveltamisalaan kuuluvat kaikki elintarvikkeet, jotka on tarkoitettu loppukuluttajalle, mukaan lukien suurta-
louksien toimittamat elintarvikkeet sekä elintarvikkeet, jotka on tarkoitettu toimitettavaksi suurta-
louksille, ellei asetuksessa erikseen toisin säädetä. Soveltamisalaan kuuluu myynnin lisäksi myös elintarvikkeiden
vastikkeeton luovutus. Soveltamisala vastaa elintarviketietoasetuksen soveltamisalaa. Voimassa olevan lain-
säädännön soveltamisalaan kuuluvat loppukuluttajalle tai suurta-
loukselle luovutettavaksi tarkoitettut valmiiksi
pakatut elintarvikkeet ja lainsäädäntöä sovelletaan pakkaamattomiin elintarvikkeisiin siten kuin siitä erikseen
säädetään. Voimassa olevan lainsäädännön soveltamisalassa ei mainita suurta-
louksien kautta loppukuluttajal-
le toimitettavia elintarvikkeita.

Asetusehdotuksen soveltamisalaan kuuluvat myös yli 1,2 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävät juomat siltä
osin, kuin niistä annettavista tiedoista ei säädetä muussa lainsäädännössä. Säännös vastaa voimassa olevan
lainsäädännön säännöstä.

Elintarviketietoasetuksen 8 artiklassa säädetään elintarvikeketjun eri toimijoiden vastuusta elintarviketietojen
antamisen osalta. Säännös koskee myös tietojen toimittamista toimijalta toiselle. Elintarvikealan toimijoiden
vastuusta säädetään myös yleisen elintarvikeasetuksen (EY) N:o 178/2002 17 ja 18 artiklassa. Lisäksi toimi-
joiden vastuusta säädetään elintarvikelain (23/2006) 17 ja 19 §:ssä. Elintarvikealan toimijan on noudatettava
kaikessa toiminnassaan riittävää huolellisuutta, jotta elintarvike täyttää sitä koskevat vaatimukset. Elintarvi-
kealan toimijalla on oltava riittävät ja oikeat tiedot tuottamastaan, jalostamastaan ja jakelemastaan elintar-
vikkeesta. Elintarvikealan toimijan on tunnettava elintarvikeeseen ja sen käsittelyyn liittyvät terveysvaarat
sekä elintarviketurvallisuuden ja muiden elintarvikelainsäädännön mukaisten vaatimusten kannalta kriittiset
kohdat toiminnassaan.

Elintarviketietoasetuksen 14 artiklassa säädetään elintarviketietojen antamisesta valmiiksi pakattujen elintar-
vikkeiden etämyynnin yhteydessä. Elintarviketietojen antamiseen pakkaamattomien elintarvikkeiden etä-
myynnin yhteydessä sovelletaan, mitä nyt esillä olevassa asetusehdotuksessa säädetään.

3 § Määritelmät

Asetusehdotuksessa viitataan tiettyihin yleisen elintarvikeasetuksen (EY) N:o 178/2002 määritelmiin (*elin-
tarvike, elintarvikealan toimija, loppukuluttaja*) sekä elintarviketietoasetuksen eräisiin määritelmiin (*elintar-
viketieto, suurta-
louus, valmiiksi pakattu elintarvike, etiketti, merkintä*).

Elintarvikkeen luovutuspaikka määritellään viittaamalla elintarvikelain 13 §:n 1 momentissa olevaan ilmoite-
tun elintarvikehuoneiston määritelmään. Elintarvikkeen luovutuspaikka voi olla vähittäismyyntipaikka tai
tarjoilupaikka. Elintarvikkeen luovutuspaikan määritelmän ulkopuolelle jää elintarvikkeiden luovutus elin-

tarvikelain 13 §:n 6 momentissa mainittujen toimintojen yhteydessä. Mainittu säännös koskee elintarvikealan vähäriskistä toimintaa, jota ei harjoiteta ammattimaisesti. Tällaiseksi toiminnaksi katsotaan esim. koulujen myyjäiset, harrastekerhojen järjestämä elintarvikkeiden myynti tai yksityishenkilön kotonaan valmistamien elintarvikkeiden myynti, joka ei ole jatkuvaa eikä säännöllistä. Myytävien tai muuten luovutettavien elintarvikkeiden määrän tulee olla vähäinen. Elintarvikelain 13 §:n 6 momentin tarkoittamaksi toiminnaksi katsotaan myös elintarvikkeiden vähäinen luovuttaminen muun elinkeinotoiminnan yhteydessä. Allergioita ja intoleransseja aiheuttavia aineita ja tuotteita koskevat tiedot on kuitenkin annettava loppukuluttajalle myös silloin, kun elintarvikkeita luovutetaan elintarvikelain 13 §:n 6 momentin tarkoittaman toiminnan yhteydessä, mutta muita asetusluonnoksen edellyttämiä tietoa ei tällöin vaadita.

Elintarviketietoasetuksessa määritellään valmiiksi pakattu elintarvike (2.2(e) art.). Määritelmän mukaan valmiiksi pakatulla elintarvikkeella ei tarkoiteta kuluttajan pyynnöstä myyntitiloissa pakattua elintarviketta tai välitöntä myyntiä varten valmiiksi pakattua elintarviketta. Asetusehdotuksessa *pakkaamattomalla elintarvikkeella* tarkoitetaan loppukuluttajalle sellaisenaan tarkoitettua elintarviketta, jonka kuluttaja itse pakkaa tai joka pakataan kuluttajan pyynnöstä elintarvikkeen luovutuspaikassa tai joka on valmiiksi pakattu elintarvikkeen luovutuspaikassa välitöntä myyntiä varten. Pakkaamattomalla elintarvikkeella tarkoitetaan myös elintarviketta, joka tarjoillaan elintarvikkeen luovutuspaikassa loppukuluttajalle valmiina nautittavaksi. Pakkaamattoman elintarvikkeen määritelmä kattaa myös elintarvikkeet, jotka on elintarvikkeen luovutuspaikassa pakattu valmiiksi välitöntä myyntiä varten. *Välittömällä myynnillä* tarkoitetaan pakkaamista ja myyntiä vuorokauden aikana.

Suolalla tarkoitetaan asetusehdotuksessa, kuten myös elintarviketietoasetuksen mukaisessa pakollisessa ravintoarvomerkinässä, natriumin kokonaismäärää suolaekvivalenttina (suola = natrium x 2,5), johon lasketaan kaikki eri lähteistä tuleva ja myös elintarvikkeessa luontaisesti oleva natrium.

Elintarvike-erän määritelmä vastaa direktiivin 2011/91/EY määritelmää sekä voimassa olevan lainsäädännön (KTMa 1084/2004 2 § 6 kohta) määritelmää.

4 § Pakollisten elintarviketietojen kielivaatimukset

Elintarviketietoasetuksen 15 artiklan mukaan pakolliset elintarviketiedot on annettava kielellä, joita kuluttajat niissä jäsenvaltioissa, jossa elintarviketta pidetään kaupan, helposti ymmärtävät. Jäsenvaltiot voivat omalla alueellaan määrätä, että tiedot on annettava yhdellä tai useammalla unionin virallisella kielellä. Suomessa kielilain (423/2003) 34 § edellyttää, että tiedot, jotka kulutushyödykkeistä on erityislainsäädännön mukaan annettava, on merkittävä kaksikielisessä kunnassa myytävään tuotteeseen ainakin suomen ja ruotsin kielellä ja yksikielisessä kunnassa myytävään tuotteeseen ainakin kyseisen kunnan kielellä. Annettaessa kielilain tarkoittamia tietoja suomen ja ruotsin kieltä on kohdeltava tasapuolisesti.

Pakolliset elintarviketiedot on kaksikielisessä kunnassa annettava pakkausmerkinnöissä ainakin suomen ja ruotsin kielellä. Yksikielisissä kunnissa riittää, että tiedot annetaan ainakin kyseisen kunnan kielellä. Säännös ei estä tietojen antamista muilla kiellä. Voimassa olevan lainsäädännön (KTMa 1084/2004 5 §) mukaan ruotsin kielen asemasta voidaan käyttää norjan- tai tanskankielisiä merkintöjä. Tämä ei ole linjassa kielilain 34 §:n vaatimusten kanssa eikä näin ollen enää jatkossa ole mahdollista.

Pakollisten elintarviketietojen kielivaatimukset koskevat pakkausmerkinnöissä annettavia tietoja. Voimassa olevan lainsäädännön (KTMa 1084/2004 5 §) mukaan kaksikielisissä kunnissa voidaan myyntipaikalla pakatuissa elintarvikkeissa käyttää joko suomen- tai ruotsinkielisiä merkintöjä. Elintarviketietoasetuksen ja asetusehdotuksen mukaan myyntipaikalla välitöntä myyntiä varten pakatut elintarvikkeet kuuluvat pakkaamattomiin elintarvikkeisiin. Pakkaamattomista elintarvikkeista annettaville tiedoille ei esitetä asetettavaksi vastaavia kielivaatimuksia kuin pakkausmerkinnöissä annettaville tiedoille. Elintarviketurvallisuusvirasto Evira on ohjeistanut irtotavarana myytävistä sekä kaupassa pakatuista elintarvikkeista annettavien tietojen kielivaatimuksia. Ohjeistusta tarvitaan jatkossakin pakkaamattomana luovutettavista elintarvikkeista annettavien tietojen kielivaatimusten osalta.

5 § Elintarvike-erän tunnus

Erätunnus ei ole varsinaisesti kuluttajalle annettava tieto. Koska elintarvike-erän tunnuksesta säädetään direktiivillä, säännökset on pantava täytäntöön kansallisessa lainsäädännössä. Aiemmin voimassa olleen elintarvike-erän tunnusta koskevan neuvoston direktiivin 89/396/ETY säännökset on pantu täytäntöön kansalli-

sella pakkausmerkintäasetuksella (KTMa 1084/2004 2, 37 ja 38 §). Direktiivi 89/396/ETY on korvattu elintarvike-erän tunnusta koskevalla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2011/91/EU. Direktiivin säännökset ehdotetaan pantavaksi täytäntöön asetusehdotuksella. Säännökset vastaavat voimassa olevan lainsäädännön vaatimuksia. Säännöksissä otetaan kantaa myös erätunnuksen ilmoittamiseen pakkaamattomista elintarvikkeista. Mahdollisuus korvata erätunnus päiväysmerkinnällä säilyy ennallaan.

6 § Allergioita ja intoleransseja aiheuttavia aineita ja tuotteita koskevien tietojen antaminen loppukuluttajalle pakkaamattomista elintarvikkeista

Elintarviketietoasetus (44.1(a) art.) edellyttää, että elintarvikkeen valmistuksessa käytetyt ja lopullisessa elintarvikkeessa edelleen jossain muodossa olevat asetuksen liitteessä II luetellut allergioita ja intoleransseja aiheuttavat aineet ja tuotteet on ilmoitettava myös pakkaamattomista elintarvikkeista, mukaan lukien ammattikeittiöiden kautta luovutettavat elintarvikkeet. Jäsenvaltio päättää, miten tiedot tulee antaa.

Allergeenit on ilmoitettava myös pakkaamattomista elintarvikkeista elintarvikkeen nimellä niin, että siitä käy ilmi elintarviketietoasetuksen liitteessä II mainittu allergeeni. Tarkempaa ohjeistusta tarvitaan sen osalta, minkälaisesta nimestä allergeenin katsotaan käyvän riittävän selvästi ilmi.

Allergeeneja koskevat tiedot on annettava loppukuluttajalle myös silloin, kun elintarvikkeita luovutetaan elintarvikelain 13 §:n 6 momentin tarkoittaman toiminnan yhteydessä. Myös voimassa oleva lainsäädäntö (KTMa 1084/2004 44 § 5 kohta) edellyttää allergeenien ilmoittamista koti- tai maatilataloudessa valmistettujen ja myyjäisissä tai vastaavissa tilaisuuksissa tilapäisesti myytävistä elintarvikkeista.

7 § Muiden kuin allergioita ja intoleransseja aiheuttavia aineita ja tuotteita koskevien tietojen antaminen loppukuluttajalle pakkaamattomista elintarvikkeista elintarvikkeen luovutuspaikassa

Elintarviketietoasetuksen 9 ja 10 artiklan tarkoittamien muiden elintarviketietojen kuin allergeenien ilmoittaminen pakkaamattomista elintarvikkeista on pakollista vain, jos jäsenvaltio sitä edellyttää. Jäsenvaltio voi vaatia kaikkien tai joidenkin kyseisten tietojen tai niiden osien antamista (44.1(b) art.). Lisäksi jäsenvaltio voi säätää tavoista, joilla tiedot on asetettava saataville sekä tietojen ilmaisu- ja esitystavoista (44.2 art.). Jäsenvaltio voi päättää, että pakkaamattomista elintarvikkeista vaaditaan vain osa elintarviketietoasetuksen mukaisista pakollisista elintarviketiedoista. Jäsenvaltio voi myös päättää, että tiedot voidaan pakkaamattomista elintarvikkeista esittää eri tavalla kuin valmiiksi pakatuista elintarvikkeista.

Lähtökohtaisesti kuluttajan tulisi saada elintarvikkeista samat tiedot siitä riippumatta, myydäänkö elintarvikkeita valmiiksi pakattuna vai pakkaamattomana. Toisaalta pakkaamattomista elintarvikkeista vaadittavia tietoja sekä tietojen ilmoittamistapaa koskevien vaatimusten on oltava sellaisia, että elintarvikealan toimijat voivat ne ilman kohtuutonta hallinnollista taakkaa toteuttaa ja että vaatimusten noudattamista voidaan valvoa. Pakkaamattomien elintarvikkeiden tarjonta on kuluttajien etu eikä sitä pidä tarpeettomasti vaikeuttaa. Asetusehdotuksessa pakkaamattomista elintarvikkeista vaadittavia tietoja on arvioitu riskiperusteisuuden näkökulmasta.

Vähittäismyyntipaikassa pakkaamattomasta elintarvikkeesta on loppukuluttajalle ilmoitettava 1) elintarvikkeen nimi, 2) elintarvikkeen ainesosat, 3) alkuperämaa tai lähtöpaikka, sekä 4) tarvittavat käyttö- ja säilytysohjeet. Elintarvikkeen nimi ja tarvittavat käyttö- ja säilytysohjeet ovat vähimmäisvaatimus elintarvikkeen oikean ja turvallisen käytön kannalta. Käyttöohje voi olla myös varoitus.

Elintarvikkeen ainesosat ovat kuluttajalle tärkeä tieto. Ainesosia koskevan tiedon puuttuminen saattaa johtaa kuluttajaa harhaan elintarvikkeen koostumuksen ja muiden ominaisuuksien suhteen. Ainesosia koskevan tiedon merkitys korostuu entisestään, kun uusissa kansallisissa ravitsemussuosituksissa siirrytään ravintoainetasolta elintarviketasolle. Ainesosat ovat kuluttajalle tärkeä tieto myös siitä syystä, että kuluttaja voi olla allerginen tai yliherkkä myös muille kuin elintarviketietoasetuksen liitteessä II luetelluille aineille ja tuotteille. Ainesosien ilmoittamistavasta on yksityiskohtaiset säännökset elintarviketietoasetuksessa (art. 18, liite VII). Jäsenvaltio voi kuitenkin päättää, että tiedot pakkaamattomista elintarvikkeista voidaan esittää eri tavalla kuin valmiiksi pakatuista elintarvikkeista (44.2 art.). Asetusehdotuksen mukaan ainesosia koskevat tiedot pakkaamattomista elintarvikkeista tulee antaa joko elintarviketietoasetuksen edellyttämällä tavalla tai muulla vastaavalla riittävän selkeällä tavalla.

Kuluttajat ovat yhä kiinnostuneempia siitä, missä ruoka on tuotettu ja tehty ja minkälaisen reitin se on kulkenut ruokapöytään. Elintarviketietoasetuksella elintarvikkeen alkuperämaan ilmoittamisvelvollisuutta laajennetaan EU-lainsäädännössä asteittain vaikutusarviointien perusteella. Valmiiksi pakatun tuoreen sianlihan, lampaan- ja vuohenlihan sekä siipikarjanlihan alkuperämerkinnöistä säädetään komission täytäntöönpanoasetuksella (EU) N:o 1337/2013. Mainittua asetusta aletaan soveltaa 1.4.2015. Pakkaamattomana myytävän tuoreen sianlihan, lampaan- ja vuohenlihan sekä siipikarjanlihan alkuperämaa tulee ilmoittaa vastaavalla tavalla kuin pakatun lihan alkuperämaa. Kun elintarviketietoasetuksen alkuperämerkintävelvoitetta laajennetaan ja annetaan tarkempia täytäntöönpanosäädöksiä, vaatimuksia sovelletaan vastaavalla tavalla myös pakkaamattomana luovutettaviin elintarvikkeisiin. EU-lainsäädännössä on erityisiä vaatimuksia eräiden elintarvikkeiden (esim. naudanliha, kalastustuotteet sekä tuoreet hedelmät ja kasvikset) alkuperämaan ilmoittamisesta. Näitä erityislainsäädännön vaatimuksia sovelletaan myös pakkaamattomiin elintarvikkeisiin.

Elintarvikkeen ravintosisällön määrittäminen on monimutkaista. Tästä syystä pakkaamattomista elintarvikkeista on perusteltua vaatia ainoastaan kansanterveyden kannalta olennaisimmat ravintosisältötiedot. Elintarvikkeen energiasisältöä ei ole mahdollista analysoida erikseen. Energiasisältö ei myöskään sellaisenaan kerro elintarvikkeen ravintosisällöstä. Erityisesti pienet toimijat eivät itse analysoi elintarvikkeiden ravintosisältöä, vaan ottavat tiedot tietokannoista tai vastaavista. Tietojen toimittaminen elintarvikkeetjussa toimijalta toiselle on olennaisen tärkeää, jotta elintarvikealan toimijat voivat antaa elintarvikkeista vaadittavat tiedot.

Vähittäismyymytipaikassa on pakkaamattomista elintarvikkeista annettava loppukuluttajalle seuraavat ravintosisältöä koskevat tiedot: juustoista, makkaroista ja muista leikkeleenä käytettävistä lihavalmisteista rasvan ja suolan määrä sekä ruokaleivistä suolan määrä. Suolan ja rasvan määrä ilmoitetaan painoprosentteina valmistushetkellä tai siten kuin ravintoarvomerkinnästä elintarviketietoasetuksessa säädetään. Rasvan ja suolan määrä ovat kansanterveyden kannalta olennaisia tietoja. Tietojenantovelvollisuus on rajattu tuoteryhmiin, jotka ovat keskeisiä rasvan ja suolan saannin kannalta. Myös voimassa oleva lainsäädäntö (MMM 264/2012) edellyttää rasvapitoisuuden ilmoittamista pakkaamattomana myytävästä juustosta.

Asetusluonnoksen edellyttämiä ravintosisältötietoja ei tarvitse ilmoittaa elintarvikkeista, joita pieniä tuotemääriä tuottava valmistaja toimittaa suoraan loppukuluttajalle tai paikalliselle vähittäisliikkeelle, joka toimittaa tuotteet suoraan loppukuluttajalle. Tällaiset toimijat on vastaavalla tavalla vapautettu pakollisen ravintoarvomerkinän esittämisestä valmiiksi pakattujen elintarvikkeiden osalta (elintarviketietoasetus, liite V.19). Tarkempaa ohjeistusta tarvitaan sen osalta, minkälaiset toimijat ja minkälaiset tuotemäärät kuuluvat tämän poikkeuksen piiriin.

Suurtalouksien kohdalla pitkälle menevien tietovaatimusten on todettu johtavan siihen, että toimijat alkaisivat valmistaa aiempaa enemmän vakioituja annoksia ja käyttää valmiita ja puolivalmiita raaka-aineita. Tätä ei pidetä toivottavana kehityksenä. Periaatteessa erilaisille toimipaikoille olisi mahdollista asettaa erilaisia vaatimuksia. Käytännössä erilaisten vaatimusten asettaminen tarjoilupaikoille esimerkiksi toiminnan luonteen tai volyymin perusteella olisi kuitenkin erittäin vaikeaa.

Tarjoilupaikassa pakkaamattomasta elintarvikkeesta olisi loppukuluttajalle ilmoitettava elintarvikkeen nimi sekä alkuperämaa tai lähtöpaikka elintarviketietoasetuksen edellyttämällä tavalla. Säännöstä sovelletaan tarjoilupaikassa kaikkiin elintarvikkeisiin, jotka tarjoillaan loppukuluttajalle valmiina nautittavaksi siitä riippumatta, nauttiiko kuluttaja elintarvikkeen tarjoilupaikassa vai ottaako sen mukaansa.

8 § Pakkaamattomista elintarvikkeista annettavien tietojen ilmoittamistapa

Elintarviketietoasetuksen mukaan (44.2 art.) jäsenvaltio päättää ilmaisu- tai esitystavasta, jolla allergeeneja koskevat tiedot on annettava pakkaamattomista elintarvikkeista. Elintarviketietoasetuksen tulkintoja koskevassa asiakirjassa todetaan, että kansallisesti voidaan sallia pakkaamattomia elintarvikkeita koskevien allergeenitietojen antaminen suullisesti kuluttajan pyynnöstä edellyttäen, että elintarvikkeen luovutuspaikassa ilmoitetaan selkeästi ja näkyvästi, että tällaiset tiedot ovat pyynnöstä saatavilla.

Tiedot pakkaamattomista elintarvikkeista on lähtökohtaisesti annettava kirjallisesti. Tiedot on ilmoitettava loppukuluttajalle elintarvikkeen luovutuspaikassa pakkaamattoman elintarvikkeen läheisyydessä olevassa helposti havaittavassa ja selkeässä esitteessä tai taulussa tai muulla vastaavalla tavalla.

Pakkaamattomista elintarvikkeista annettavat tiedot voi antaa myös suullisesti kuluttajan pyynnöstä edellyttäen, että elintarvikkeen luovutuspaikassa pakkaamattoman elintarvikkeen läheisyydessä helposti havaittavalla ja selkeällä tavalla ilmoitetaan, että tiedot ovat saatavissa pyydettyessä henkilökunnalta tai että tiedot ovat kuluttajan saatavissa kirjallisessa tai elektronisessa muodossa ennen ostopäätöksen tekoa ilman ylimääräisiä kustannuksia. Tämä tieto on annettava kuluttajalle siten, että tieto on nähtävissä elintarvikkeen luovutuspaikassa kaikissa niissä paikoissa, joissa pakkaamattomia elintarvikkeita on tarjolla.

Kun tiedot annetaan kuluttajalle suullisesti, tietojen tulee lisäksi olla kirjallisessa tai elektronisessa muodossa elintarvikkeen luovutuspaikassa henkilökunnan ja valvontaviranomaisten helposti saatavilla. Tämä on edellytys tietojen todentamiselle. Kirjallisessa tai elektronisessa muodossa oleville tiedoille ei aseteta erityisiä muotovaatimuksia. Olennaista on tietojen todentamista koskevan tavoitteen toteutuminen.

Erillistä ilmoitusta siitä, miten tiedot pakkaamattomista elintarvikkeista ovat saatavissa, ei vaadita silloin, kun kuluttajan allergioita ja intoleransseja koskevat ravitsemukselliset erityistarpeet on etukäteen selvitetty ja kirjattu ylös ja elintarvikkeet luovutetaan tai ateriat tarjoillaan kuluttajalle kohdennetusti näiden tietojen perusteella. Tämä poikkeus koskee esimerkiksi päiväkodeissa, kouluissa, sairaaloissa, vanhustenhuollossa, vankiloissa jne. tarjoiltavia aterioita. Erillistä ilmoitusta ei vaadita myöskään silloin, kun elintarvikkeita luovutetaan elintarvikelain 13 §:n 6 mom. tarkoittaman toiminnan yhteydessä.

9 § Voimaantulo

Asetus ehdotetaan tulevaksi voimaan 1.4.2015. Elintarviketietoasetuksessa pakollisille elintarviketiedoille annettu siirtymäaika päättyy 13.12.2014. Elintarviketietoasetuksessa (47 art.) vahvistetaan kuitenkin periaate, että pakollisia elintarviketietoja koskevien uusien vaatimusten soveltaminen tulisi alkaa kunkin kalenterivuoden huhtikuun 1 päivästä. Ehdotetulla voimaantuloajankohdalla annetaan elintarvikealan toimijoille enemmän aikaa sopeuttaa toimintatapansa tietojen antamiseen. Pakkaamattomista elintarvikkeista vähittäismyyntipaikassa vaadittavia ravintosisältötietoja koskevaa 7 §:n 2 momenttia aletaan soveltaa vasta 13.12.2016, jolloin aletaan soveltaa myös elintarviketietoasetuksen vaatimuksia pakollisesta ravintoarvomerkinästä.

Kansalliset säädökset elintarvikkeiden pakkausmerkinnöistä ja elintarvikkeiden ravintoarvomerkinneistä (KTMa 1084/2004 ja MMMa 588/2009) kumotaan asetusehdotuksella 13.12.2014 lukien, jolloin elintarviketietoasetuksessa pakollisia elintarviketietoja koskevia vaatimuksia aletaan soveltaa. Voimassaolevan pakkausmerkintäasetuksen (KTMa 1084/2004) säännökset, jotka koskevat pakollisten elintarviketietojen kieli-vaatimuksia (5 §) sekä erätunnusta (37 ja 38 §), kumottavaksi 1.4.2015 lukien, jolloin nyt esillä olevaa asetusehdotusta aletaan soveltaa. Myös voimassaolevan asetuksen 40 §:n 3-5 kohdat, joissa säädetään elintarviketietojen antamisesta pakkaamattomista elintarvikkeista, kumotaan 1.4.2015 lukien. Voimassa olevan pakkausmerkintäasetuksen 24 ja 25 §:ssä säädetään elintarvikkeen suolapitoisuuden ilmoittamisesta sekä eräiden elintarvikkeiden ilmoittamisesta voimakassuolaiseksi. Nämä säännökset kumotaan 13.12.2016 lukien, jolloin aletaan soveltaa elintarviketietoasetuksen vaatimuksia pakollisesta ravintoarvomerkinästä.

Asetusehdotuksen valmistelu

Keskustelu elintarviketietoja koskevista kansallisista säännöksistä aloitettiin maa- ja metsätalousministeriön johdolla vuoden 2013 alussa. Tähän työhön osallistuivat viranomaisten lisäksi keskeiset sidosryhmät, kuten kuluttajat, elintarviketeollisuus ja -kauppa, ravintola-ala sekä alkutuotanto. Asetusehdotus oli lausuntokierroksella alkuvuodesta 2014. Lausunnot saatiin seuraavilta tahoilta: STM, OM, TEM, Evira, Valvira, THL, Tulli, Pääesikunta, Länsi-Suomen ja Pohjois-Suomen aluehallintovirastot, Suomen Kuntaliitto, Helsingin kaupungin ympäristökeskus, Tampereen kaupunki, Suomen Kuluttajaliitto, Sydänliitto, Allergia- ja astmaliitto, Elintarviketeollisuusliitto, Päivittäistavarakauppa, Matkailu- ja ravintola-ala, Maataloustuottajain Keskusliitto, Ammattikeittiöosaajat, Eläinlääkärihygienikkojen yhdistys, Kunnallinen ympäristö- ja terveydenhoitoyhdistys sekä Ympäristö- ja terveystieteiden tekniset. Lausunnot on otettu asetusehdotuksen jatkovalmistelussa mahdollisuuksien mukaan huomioon.

Asetusehdotus notifioitiin komissiolle ja muille EU-jäsenvaltioille direktiivin 98/34/EY edellyttämällä tavalla. Odotusaika päättyi 4.8.2014.